

IJSVOGEL

KLEI

DOOR J. M. WESTERBRINK-WIRTZ

HET opschrift is niet veelbelovend. Maar wanneer ik U vertel, dat ik onlangs een hoop klei zag, niet eens zo heel groot, waarvan de eigenaar me als prijs noemde: „zoo omtrent duizend gulden”, dan begrijpt ge al, dat het hier niet gaat om onze gewone zee- of rivierklei.

Toch — misschien — ook wel daarover. Ik kreeg toen meteen zoo'n beetje les.

„Kijk, dit is magere klei. En deze, als je daarover strijkt, zoo maar even met je vinger, dan gaat ze glanzen.” Dat er voorts nog veel kleurenverschil is, zag ik zelf wel . . .

Het opschrift is ook niet volledig. Het moest eigenlijk zijn: „Klei en Kunstenaar”. Of, wie weet, andersom. Hoewel de eerbied, die de kunstenaar, over wien ik nu iets wil vertellen, toont voor de materie, wellicht de eerste rangschikking rechtvaardigt. —

„O”, verzucht een lezer of lezeres, „alweer over de pottenbakkerij. Eerst het zeer primitieve bedrijf; toen „De Porceleinen Fleisch”; nu . . .”

Ja, nu . . .

Het vak biedt nog veel meer mogelijkheden. Laat me het u mogen zeggen met de eigen woorden van Willem C. Brouwer, over wiens levenswerk ik U graag een en ander wil vertellen.

„Ontelbaar zijn de bladeren van een

boom, en elk blad is verschillend.

Zoo ook zijn de uitingen van de Keramiek . . . ontelbaar en verschillend. Daarenboven is het vak Keramiek verleidelijk in dien zin, dat het telkens weer andere verschietten opent, die al even belangrijk zijn als het werk waaraan men bezig is, en dus ook weer om uitvoering vragen, terwijl men, éénmaal daaraan begonnen, weer een wijd veld van mogelijkheden ontdekt en ook daarin zich weer geheel en al kan uitleven. Neen . . . 't is een onbegrensd vak, dat den mensch sloopt, als hij zich ten doel heeft gesteld vóór, . . . doch *niet van het vak te leven.*” —

Pas geleden vroeg iemand, die ook over dit vak wilde schrijven, aan den heer Brouwer: „U hebt, geloof ik, wel eens een gevelsteen gemaakt?”

En toen moest de kunstenaar wel lachen, want het getal gevelsteen, dat hij vervaardigde, in zijn méér dan dertigjarige arbeid, draait zoo om de honderdvijftig.

Een gevelsteen nu is niet maar zoo een steen, die je in een gevel metselt omdat het gebouw er daardoor een beetje fleuriger uit gaat zien.

Een gevelsteen moet zich aanpassen aan het gebouw en iets uitdrukken omtrent de bestemming daarvan. Een zeer duidelijk voorbeeld hiervan geeft onze eerste foto, gebouw Noordzee,

Architect Kromhout
GEBOUW „NOORDZEE“
Wijnhaven, Rotterdam
Sluitsteen (scheepsboeg)

Wijnhaven, Rotterdam. De sluitsteen vormt een volkomen eenheid met de gemetselde boog.

Hoe geheel anders is de afbeelding van de stuwdam in de Nijl. Men weet: deze steen kan alleen geplaatst worden in een gebouw, dat iets te maken heeft met water. Dat als het ware bestaat door en voor het water. Men vindt deze steen aan het gebouw Aniem te Soerabaja.

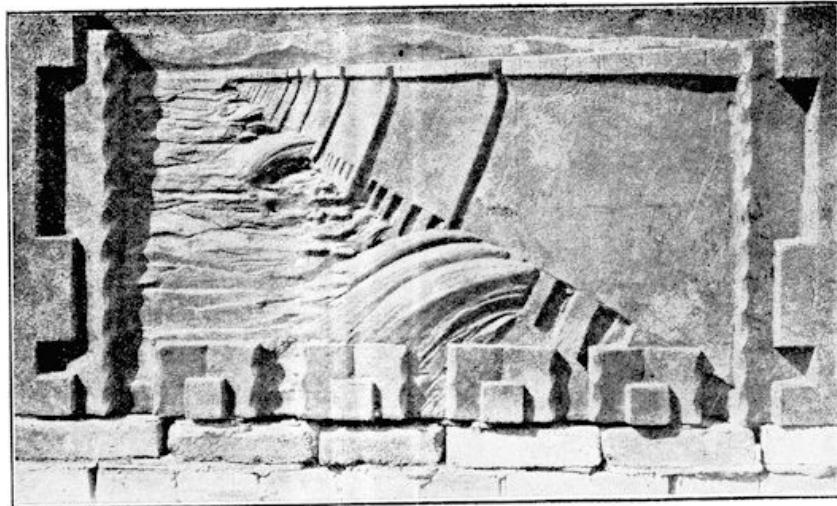
En als derde voorbeeld het steentje „Sienjo“. Dit is natuurlijk voor een knus buitenhuis, eigendom van gezellige, huiselijke mensen, die hun woning noemden naar hun kinderen.

We betraden, met het beschrijven van deze steenen, reeds het terrein van het „Bouw-aardewerk“. Willem Brouwer zelf zou het liever „Bouw-beeldwerk“ noemen, en m.i. heeft hij hierin gelijk. De kinderfiguren, natuurlijk bestemd voor een school (wie denkt ook maar een oogenblik aan iets anders!) zien ze er niet uit als het zuiverst beeldhouwwerk? Dit gebakken klei? Het is bijna niet te gelooven! Het verlegen meisje, met haar bijna platte, nog lege schooltasch, — de parmantige jongen, die de eveneens nog leege tasch reeds

met een air van gewichtigheid onder de arm draagt — ze spreken voor zich zelf.

Wat de zeer waakzame kat aangaat — ik vermoed, dat bij het ontwerpen hiervan de kunstenaar geplunderd heeft. Want hij vertelde me, dat het pendant hiervan is: een slapende kat. En dat deze beide beelden het huis sieren van een advocaat. U voelt wel: dit onbeveeglijk zitten van een kat, die schijnbaar diep in slaap is, maar die toch altijd weer op 't goede oogenblik opspringt en toegrijpt — het onuitputtelijk geduld van zoo'n kattenbeest — en u vult zelf maar in. Met opzet gebruikte ik niet het woord „prooi“. Want daardoor zou het schalksche van de voorstelling worden veranderd in sarcasme, en dat is niet de bedoeling.

Kunst mag bij wijlen schalks wezen — als regel is ze ernstig. Ik kan me moeilijk een kunstenaar voorstellen, die niet een religieuze natuur is. Het gevoel van afhankelijkheid bij iedere nieuwe schepping — moet dat een mensch niet klein houden? Wanneer kunstenaars verwaand zijn, en zichzelf „knap“ vinden, ontbreekt er dan niet iets aan hun kunstenaarschap?

GEBOUW VAN DE
A.N.I.E.M. TE
SOERABAJA
(Electriciteitswinning
door waterkracht)

Het beeld „De Waarheid” is wel een zeer sprekende uiting van deze religiositeit. Het allereerste standbeeld, dat in Nederland werd gemaakt van gebakken klei.¹⁾ Het werd uitgevoerd in Exotus, een vinding van Willem C. Brouwer zelf. Zijn beelden behoeven niet, bij regenweer en damp, een beschermend omhulsel. Ze zijn eveneens bestand tegen vorst.

¹⁾ Rotterdam, deel van een Bron aan de Mare, „Groenezoom” Volkswoningen.

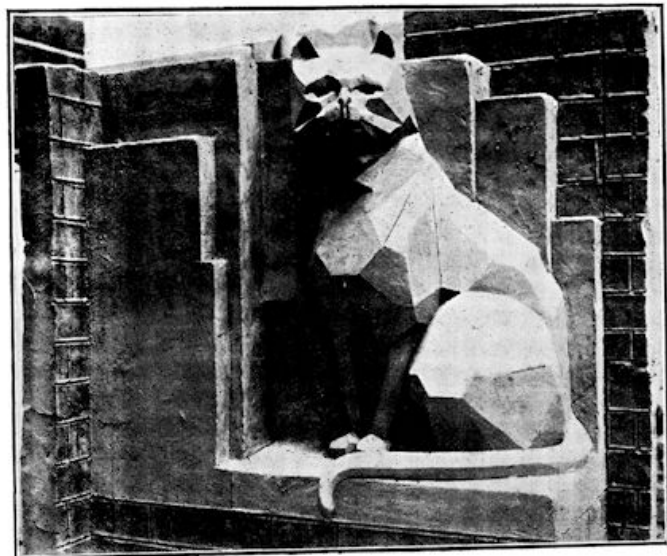
Maar om op de gedachte terug te komen, die in het beeld belichaamd werd: onderaan de groote blokken, dat is de eerste ordeschepping uit de chaos. Daaruit voeren splitsingen omhoog naar een méér-gevorderde staat van zaken. In de hoeken ziet men reeds mensche- figuren, doch in elkaar gedoken, — niet vrij nog. Hooger-op voeren steeds meere splitsingen, als orgelpijpen, naar een toestand van steeds grootere vrijheid. En als het ware uit hen wijst de Waarheid, met een gebaar van openheid.

GEVELSTEEN IN
WOONHUIS

Details van een schoolgebouw in de Wippolder te Delft.

WAAKZAME POES
(Woonhuis te Wassenaar)